

اتحادیه اروپا قصد دارد مستقل از آمریکا با ایران رابطه داشته باشد

اشاره:

کشورهای اروپایی از دیرباز روابط تجاری با ایران داشته‌اند. در نیم قرن اخیر که اتحادیه اروپا شکل گرفته و توسعه یافته است، همچنان برخی اعضای آن از جمله شرکای تجاری معتبر ایران بوده و هستند. اما تا چندی پیش گفت‌وگو با اتحادیه اروپا به عنوان یک قطب اقتصادی عمده در جهان برای دستیابی به توافق تجاری تحقق نیافته است.

ایران که در سال‌های اخیر تنش‌زدایی در سیاست خارجی و گسترش مناسبات اقتصادی با دنیای خارج را محور قرار داده است، گفت‌وگو با اتحادیه اروپا برای دستیابی به یک توافق تجاری را دنبال می‌کند. در این راستا وزیر خارجه اتحادیه اروپا نیز در نشست لوکزامبورگ (اواخر خرداد ۱۳۸۱) با گشودن باب مذاکرات با ایران موافقت کردند.

اما از آنجا که اتحادیه اروپا در سازمان جهانی تجارت به عنوان یک قطب اقتصادی معتبر حضور دارد، نمی‌تواند عقد قرارداد تجاری با ایران را بدون در نظر گرفتن تعهدات خود در مقابل آن سازمان به صورت یک‌طرفه ادامه دهد. با این وصف برای ایران این ضرورت وجود دارد که همزمان با گفت‌وگو برای عضویت در سازمان جهانی تجارت، گفت‌وگو با اتحادیه اروپا را پیش برد، زیرا که در حال حاضر نیز اتحادیه اروپا سهمی بیش از یک‌سوم در تجارت خارجی ایران دارد و یک شریک معتبر برای ایران محسوب می‌شود که نه تنها کالاها، بلکه فناوری و سرمایه‌گذاری را می‌تواند از این اتحادیه جذب کند.

خبیرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» در گفت‌وگو با دکتر اسفندیار امیدبخش، استاد دانشگاه و معاون اجرایی نمایندگی تام‌الاختیار تجاری ایران، روند مناسبات ایران و اتحادیه اروپا و موانع جدی بر سر راه دستیابی به توافقی جامع با اتحادیه اروپا را مورد پرسش قرار داد. ماحصل این گفت‌وگو را با هم می‌خوانیم.

■ سابقه روابط اقتصادی ایران و
اعضاء اتحادیه اروپا را در دوران قبل
از انقلاب تشریح فرمایید.

□ کشورهای اروپایی قبل از
تشکیل اتحادیه و جامعه اقتصادی
اروپا به‌طور سنتی، از شرکای مهم
تجاری ایران محسوب می‌شدند.

تک تک اعضای اتحادیه اروپا به
ویژه انگلستان و سپس فرانسه، ایتالیا،
هلند و بلژیک در فضای اقتصادی و
سیاسی ایران از دیرباز نقش
برجسته‌ای داشته‌اند.

دادوستد ایران با انگلستان به
نوعی از زمان صفویه آغاز شد.

انگلستان با ایران در قبل از انقلاب
اسلامی رابطه استعماری نیز داشته
است. در عصر قاجار نیز روسیه و
انگلیس بیشترین روابط تجاری را با
ایران داشتند. اما بعد از انقلاب اکثراً
روسیه از صحنه اقتصادی ایران
تا مدتی دور ماند، اما انگلستان بدون

رقیب و تنها شریک تجاری ایران بود. مناسبات دو کشور یکسویه و به صورت استعماری بود.

جالب این که در زمان ترازها، دولت روسیه روابط تجاری خود را با قاجارها برقرار کرد و مناسبات گمرکی به صورتی بود که نرخ تعرفه گمرکی برای تمامی کالاهای وارداتی ایران از روسیه به میزان ۵ درصد ارزش کالا بود.

به دیگر سخن برای همه کالاها نرخ تعرفه واحد اعمال می شد و وقتی سایر قدرت های اروپایی وارد مناسبات تجاری با ایران شدند، آنها نیز از این نرخ واحد برای صدور کالاهای خودشان به ایران استفاده کردند. این نرخ از دوره قاجار و تا قبل از روی کار آمدن رضاخان در مورد کالاهای وارداتی ایران اعمال می شد.

پس از روی کار آمدن رضاخان، قرار شد تجارت ایران با ملل خارجی منظم شود و در نتیجه این نرخ تغییر کرد و تجارت خارجی ایران به صورت متمرکز در اختیار دولت قرار گرفت، سپس نرخ تعرفه های گمرکی متناسب با کالاها و کشورها تغییر کرد و به این ترتیب نرخ واحد ۵ درصد منتهی شد.

پس از جنگ جهانی اول تا شروع جنگ جهانی دوم تجارت خارجی ایران به طور عمده با کشور آلمان بود. آمارها نشان می دهد آلمان دوره هیتلری بیشترین روابط تجاری - صنعتی را با ایران برقرار کرده بود.

با شکست آلمان در جنگ دوم جهانی و این که فضای اقتصادی ایران در اختیار کشورهای غربی و به ویژه آمریکا و سپس انگلستان قرار گرفت، روابط تجاری با آلمان به طور کلی متحول شد و کشورهای غربی جایگاه سنتی خود را در اقتصاد ایران بار دیگر احیا کردند.

در سال های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی چند کشور عمده غربی شامل آمریکا، انگلستان، ژاپن، آلمان، فرانسه و ایتالیا نقش عمده و برجسته ای را در اقتصاد ایران ایفا می کردند. این کشورها از نظر واردات، صادرات، سرمایه گذاری خارجی و انتقال فناوری شرکای عمده ایران در صحنه جهانی بودند.

اتحادیه اروپا یک پدیده بعد از جنگ دوم جهانی است. این اتحادیه به تدریج و در مقاطع مختلف توسعه یافت تا به صورت کنونی درآمد.

اتحادیه اروپا ابتدا با ۶ کشور تشکیل شد، سپس در سال ۱۹۷۳ سه کشور دیگر شامل ایرلند، انگلستان و دانمارک به آن اضافه شدند، آنگاه در سال ۱۹۸۱ یونان به عضویت این اتحادیه درآمد و در سال ۱۹۸۶ اسپانیا و پرتغال به آن پیوستند. در سال های دهه ۹۰ نیز کشورهای سوئد، فنلاند و اتریش به جمع این اتحادیه پیوستند و در حال حاضر تعداد اعضای آن ۱۵ کشور اروپایی است.

اتحادیه اروپا همزمان با آن که گسترش می یافت، رابطه خود را با کشورهای در حال توسعه از جمله

ایران توسعه داد. روابط ایران و اتحادیه اروپا را باید به دو سطح قبل از انقلاب و بعد از انقلاب اسلامی تقسیم بندی کرد.

■ در دوران پس از انقلاب اسلامی، روابط اقتصادی ایران و اتحادیه اروپا چه تحولاتی را پشت سر گذاشت؟

□ در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مهمترین واقعه ای که در روابط ایران و اتحادیه اروپا به وقوع پیوست، عدم استمرار روابط اقتصادی - تجاری ایران با کشورهای عضو این اتحادیه بود.

روابط تجاری - اقتصادی ایران با کشورهای عضو اتحادیه اروپا مشابه روابط قبل از انقلاب نبود، این امر به خاطر مسایل سیاسی بین جمهوری اسلامی ایران با کشور آمریکا و اتحادیه مذکور بود.

اتحادیه اروپا و آمریکا روابط خود با ایران را به نوعی تعدیل و یا قطع کردند، به طوری که قرارداد دولت کامله الوداد که ایران در قبل از انقلاب در بازار اروپا از آن استفاده می کرد، منتهی شد، اما روابط تجاری ایران با این کشورها کمابیش برقرار بود، اما به دلیل آنکه به موجب قانون اساسی ایران، تأکید شده بود روابط تجاری ایران با کشورهای غیرمتعهد، جهان سوم و در حال رشد توسعه یابد، کشورهای اروپایی تا حدودی از گردونه اقتصادی ایران کنار رفتند.

البته این کنار رفتن موقتی بود، زیرا بسیاری از پروژه های صنعتی - اقتصادی ایران در چارچوب روابط و

قراردادهایی بود که با اروپاییان دنبال می‌شد و نمی‌توانستیم کالاها و فناوری مورد نیاز پروژه‌های عمرانی را از کشورهای غیراروپایی تأمین کنیم، لذا دوباره کشورهای اروپایی در رأس تأمین کنندگان کالای وارداتی و صادراتی ایران قرار گرفتند.

■ **منظور شما از دولت کامله‌الوداد چیست؟**

□ برخورداری از اصل دولت کامله‌الوداد از اصول بسیار مهمی است که امروزه ستون فقرات بحث سازمان جهانی تجارت را تشکیل می‌دهد.

معنای اصلی دولت کامله‌الوداد این است که اگر ایران هر نوع امتیازی را به یکی از شرکای تجاری خود اعطا کند، بر اساس اصل دولت کامله‌الوداد، باید عین آن امتیاز را و بدون قید و شرط به تمامی اعضای دیگری که با آنها این قرارداد را دارد و شرکای تجاری محسوب می‌شوند، اعطا کند.

امروزه این اصل در بین اعضای سازمان جهانی تجارت (WTO) حاکم شده است و یکی از اصول اولیه آن محسوب می‌شود.

گفتنی است نرخ تعرفه گمرکی ۵ درصد ارزش کالا که به همه شرکای تجاری ایران اعطا می‌شود، در واقع رعایت اصل دولت کامله‌الوداد بوده است که به صورت نانوشته به کشورمان تحمیل می‌شد.

در رابطه با اتحادیه اروپا باید گفت، اگرچه ایران قبل از انقلاب عضو موافقتنامه عمومی تعرفه و

تجارت (گات) و پس از آن نیز عضو سازمان جهانی تجارت (WTO) نبود، اما قبل از انقلاب نرخ مربوط به قرارداد کامله‌الوداد میان ایران و اتحادیه اروپا، آمریکا و ژاپن اعمال می‌شد، زیرا که آمریکا، ژاپن و اروپا بین خودشان و سایر اعضای گات این نرخ را اعمال می‌کردند، اما به علت مناسبات حسنه‌ای که بین ایران و غرب برقرار بود، با آنکه ایران عضو نبود، اما از این نرخ‌ها استفاده می‌کرد. به دیگر سخن اگر ایران کالای صادراتی غیرنفتی را به بازار اروپا، آمریکا و یا ژاپن ارسال می‌کرد، می‌توانست از نرخ‌های کامله‌الوداد آن کشورها استفاده کند، یعنی با نرخ تعرفه‌های پایین‌تری وارد بازار آن کشورها شود.

■ **اتحادیه اروپا در رابطه با تحریم آمریکا واکنش مثبتی نداشت. علت آن را چه می‌دانید؟**

□ در رابطه با تحریم آمریکا علیه ایران، باید گفت که اگرچه اتحادیه اروپا روابط تجاری خود را با ایران همچنان برقرار کرده و هنوز نیز اولین شریک تجاری ایران است، اما نباید از نظر دور داشت که تحریم آمریکا اثراتی را بر اقتصاد ایران و در ارتباط با روابط تجاری ایران با اتحادیه اروپا داشته است.

به طور اصولی نظام سرمایه‌داری یک نظام جهانی است و این نظام به صورت یکپارچه و هماهنگ میان قدرت‌های بزرگ (از یک سو آمریکا، و از سوی دیگر ژاپن و اروپا) جریان دارد و اگر کشورهای مجموعه این

نظام با برخی تحریم‌ها و محدودیت‌ها از سوی آمریکا مواجه شوند، نمی‌توانند به سادگی و راحتی مانند گذشته روابط خود را با کشور تحریم شده توسعه دهند و قدر مسلم فراز و نشیب‌هایی در روابطشان با کشور تحریم شده به وجود می‌آید.

امروز شاهد آن هستیم که اگرچه ایران دارای بیشترین روابط اقتصادی با اتحادیه اروپا است، اما این روابط تجاری نتوانسته است به یک رابطه توسعه‌مند که در واقع متضمن تأمین کلیه نیازهای صنعتی، سرمایه‌گذاری و فناوری ایران باشد، تبدیل شود و آنها هم در این حوزه دچار مشکلاتی به ویژه از منظر سرمایه‌گذاری خارجی هستند.

گفتنی است ایران نیازهای وارداتی خود را به هر طریقی از بعضی کشورهای اروپایی تأمین می‌کند، اما از سوی دیگر به تأمین سرمایه‌گذاری خارجی نیاز دارد که می‌بایستی از سوی کشورهای اروپایی صورت گیرد.

البته بیشترین سرمایه‌گذاری‌های خارجی در ایران در بخش نفت متمرکز می‌شود و در واقع به سایر حوزه‌های صنعتی که نیازمند سرمایه‌گذاری خارجی است، تسری پیدا نکرده است، چه بسا برخی تسریدهای اروپا در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی به نگرشی که غرب به ایران دارد، برمی‌گردد و به نوعی حل نشدن مناسبات سیاسی و یا کم‌رنگ نشدن شدت مخاصمات سیاسی، مانع از وزود سرمایه آنها به

بوده است که ۲۶/۵ درصد از کل صادرات غیرنفتی ایران به جهان را شامل شده است.

در همین سال ایران ۹۰۲۹ میلیارد ریال کالا از اتحادیه اروپا وارد کرده است که ۴۰/۶ درصد کل واردات ایران از جهان را تشکیل می‌دهد است. سه شریک عمده ایران در بعد واردات به ترتیب عبارت از آلمان، ایتالیا و فرانسه بودند.

سهم آلمان از تأمین بازار وارداتی ایران ۱۰/۹ درصد، ایتالیا ۷/۱ درصد و فرانسه ۵/۴ درصد بود. در سال ۱۳۷۸ ارزش صادرات غیرنفتی ایران به کشورهای آلمان، ایتالیا و هلند یعنی سه کشور عمده خریدار کالاهای ایران در اتحادیه اروپا عبارت از آلمان ۴۲۳/۹ میلیون دلار، ایتالیا ۱۸۰/۱ میلیون دلار و هلند ۵۹/۶ میلیون دلار بود. به عبارت دیگر آلمان ۱۲/۶ درصد، ایتالیا ۵/۳ درصد و هلند ۱/۸ درصد از کل صادرات غیرنفتی ایران را جذب کرد. این نسبت‌ها در سال ۷۹ تغییر یافته است. به این صورت که ارزش کل صادرات غیرنفتی ایران به اتحادیه اروپا ۱۴۸۳ میلیارد ریال بود که نسبت به سال ۱۳۷۸ اندکی کاهش نشان می‌دهد.

ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی ایران به اتحادیه اروپا ۲۲/۴ درصد از کل صادرات غیرنفتی کشور در این سال را تشکیل داد.

در همین حال، ارزش واردات ایران از اتحادیه اروپا ۹۳۴۹ میلیارد ریال ثبت شد که سهم این اتحادیه

بسیار مثال برخی از اعضای اتحادیه همچنان بر مباحثی چون حقوق بشر، دموکراسی، تروریسم و... تکیه می‌کنند. این مباحث تا حدودی با دیدگاه‌های آمریکا نسبت به ایران منطبق است.

اگر ایران در بلندمدت بر اتحادیه اروپا به عنوان مهمترین شریک تجاری خود تکیه کند، به نظر من توسعه این روابط و به شکل راهبردی درآوردن آن، زمانی برای دو طرف منافی را به دنبال دارد که تاحدودی به مسایل سیاسی که میان ایران و اتحادیه اروپا وجود دارد، پرداخته شود.

به نظر من این یک اشتباه است که تصور کنیم می‌توانیم صرف نظر از هر نوع پیامدهای سیاسی، فقط به مناسبات اقتصادی بپردازیم. نباید از نظر دور داشت که سیاست و اقتصاد دو روی یک سکه هستند و این طور نیست که مناسبات اقتصادی صرف بتواند مسایل سیاسی را حل کند، البته اروپاییان علی‌رغم آنکه می‌دانند هنوز مسایل سیاسی فی‌مابین حل نشده است، اما در اتحادیه اروپا گروهی هستند که می‌خواهند از طریق توسعه مناسبات اقتصادی به تدریج مسایل سیاسی خود را با ایران حل کنند.

■ **سهم اتحادیه اروپا در تجارت خارجی ایران چقدر است؟**

□ آخرین ارقام رسمی گمرک در زمینه روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا نشانگر آن است که در سال ۱۳۷۸ مجموع صادرات غیرنفتی ایران به اتحادیه اروپا ۱۵۶۶ میلیارد ریال

ایران می‌شود که بالطبع واکنش‌های آمریکا در این ارتباط دور از انتظار نیست.

آمریکا در برابر سرمایه‌گذاری در بخش‌های نفتی و غیرنفتی به طور دایم فشارهایی را به کشورهای اروپایی وارد می‌آورد تا از ورود سرمایه اروپا به ایران جلوگیری کند.

■ **آیا گفت‌وگوی اقتصادی میان ایران و اروپا تداوم و استمرار خواهد داشت؟**

□ با توجه به مذاکرات میان ایران و اتحادیه اروپا که به تازگی صورت گرفته است، این اتحادیه می‌خواهد به نوعی یک رابطه مستقل از آمریکا با ایران داشته باشد.

اتحادیه اروپا به ویژه در زمینه تجاری می‌خواهد رابطه مستقل از آمریکا با ایران داشته باشد و در این زمینه قدم‌هایی را نیز برداشته است، اما به نظر من این مناسبات به طور کل نمی‌تواند مستقل از آمریکا تداوم داشته باشد.

اگرچه اروپا از برگ ایران در روابط خود با آمریکا استفاده می‌کند، اما هنوز ایران نتوانسته است از توانمندی‌های واقعی روابط خود با اروپا در صحنه بین‌المللی بهره‌مند شود.

علت نیز آن است که برخی موانعی که موجب شده است ایران نتواند روابط اقتصادی خود را با آمریکا توسعه دهد، همان موانع کمابیش در روابط با اتحادیه اروپا نیز مشهود است.

در ارزش کل واردات ایران به ۲۷/۱۳ درصد رسید.

برخلاف آنکه ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی به اروپا در سال ۱۳۷۹ نسبت به سال قبل از آن کاهش یافت، واردات ایران از اروپا در سال ۱۳۷۹ نسبت به سال ۱۳۷۸ بیشتر شد. در سال ۱۳۷۹ شرکای اصلی ایران در بین اعضای اتحادیه اروپا در بعد واردات به ترتیب آلمان، ایتالیا و فرانسه بودند که سهم آلمان از کل تأمین بازار وارداتی ایران ۱۰/۴ درصد، ایتالیا ۵/۹ درصد و فرانسه ۴/۳ درصد بود.

این آمار نشانگر آن است که سهم سه کشور یادشده از کل تأمین بازار وارداتی ایران کاهش یافته است، اما کسل واردات ایران از اروپا افزایش نشان می‌دهد. این امر مؤید آن است که کشورهای دیگر اتحادیه اروپا توانسته‌اند بخشی از سهم این سه کشور را به دست آورند، اما با این حال سه کشور آلمان، ایتالیا و فرانسه همچنان شرکای عمده تجاری ایران در اتحادیه هستند.

در بعد صادرات کالاهای غیرنفتی ایران به بازار اتحادیه اروپا، کشورهای آلمان، ایتالیا و اسپانیا به ترتیب رتبه اول تا سوم را دارند.

سهم آلمان ۹/۴ درصد، سهم ایتالیا ۵/۰۸ درصد و سهم اسپانیا ۱/۴ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۷۸ سهم آلمان و ایتالیا در جذب صادرات غیرنفتی ایران کاهش یافته است. آمار رسمی واردات و

صادرات در سال ۱۳۸۰ هنوز انتشار نیافته است.

■ انعقاد قرارداد تجارت آزاد با اتحادیه اروپا چه منافعی برای ایران دارد؟

□ با جرأت می‌توان گفت ایران در حال حاضر با هیچ کشوری چنین قراردادی را ندارد. قبل از انقلاب ایران با اتحادیه اروپا چنین قراردادی را منعقد کرده بود و بر اساس آن قرارداد مناسبات خود را تنظیم می‌کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی این قرارداد ملغی شد و هیچ‌گاه به جریان نیفتاد و امضا نشد.

اتحادیه اروپا از قطب‌های تجاری عمده در سطح جهان است و می‌توان گفت بزرگترین قطب تجاری جهان است. مجموعه ۱۵ کشور عضو اتحادیه اروپا بیشترین سهم را در تجارت جهان دارا هستند. این کشورها با بسیاری از ملل جهان موافقتنامه تجارت آزاد دارند.

کشورهای مختلف در آمریکای لاتین، شمال آفریقا و آفریقا، حوزه مدیترانه، آسیا، جنوب شرقی آسیا با اتحادیه اروپا قرارداد تجارت آزاد دارند.

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس نیز با اتحادیه اروپا یک موافقتنامه تجاری را دنبال می‌کنند که به نظر می‌رسد به زودی به عقد قراردادی منجر شود.

گفتنی آن است که مناسبات تجاری هنگامی که در قالب چنین قراردادهایی تنظیم شود، روابط تجاری و اقتصادی بین امضاکنندگان

قرارداد شکل نهادهای به خود می‌گیرد. در واقع کشورها می‌دانند که روابط خود را با شرکای خود چگونه تنظیم کنند.

قرارداد تجارت آزاد برای ایران از اهمیت بالایی برخوردار است. در مرحله‌ای که هم اینک ایران به سر می‌برد، این قرارداد در مرحله سیاسی قرار دارد، به این معنا که ایران و اتحادیه اروپا باید عزم خود را برای تنظیم چنین قراردادی اعلام نمایند و بخواهند مناسبات آیسند خود را توسعه دهند، این مرحله سیاسی قضیه است.

مرحله بعدی قضیه، مرحله فنی و اقتصادی آن است که مشکل‌ترین بخش این روابط را دربرمی‌گیرد.

■ برای انعقاد چنین قراردادی چه اصلاحات اقتصادی در ایران ضرورت دارد و چقدر طول می‌کشد تا مشکل فنی و اقتصادی بین ایران و اتحادیه اروپا مرتفع شود و به امضاء قرارداد بینجامد؟

□ اتحادیه اروپا یکی از اعضای سازمان جهانی تجارت است و اگر بخواهد با هر کشوری وارد موافقتنامه تجاری شود، باید تعهداتی را بپذیرد که با تعهداتش در سازمان جهانی تجارت مغایرت نداشته باشد. در این رهگذر در موافقتنامه تجاری که با ایران منعقد خواهد کرد و تا حدودی پیش‌نویسی را به ایران ارایه کرده است، بسیاری از مفاد این پیش‌نویس بر اصول، مقررات و موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت مبتنی است.

مورد کشورهای عضو اتحادیه اروپا کاملاً جدی و زنده است.

اگرچه توسعه مناسبات، منافع اقتصادی جدی را برای ایران به دنبال خواهد داشت، و ایران نیاز دارد مناسبات خود را با یک قطب بزرگ مانند اروپا نه تنها توسعه دهد، بلکه نهادینه کند و ابعاد مختلفی را دربرگیرد، اما به طور طبیعی باید ابتدا به موانع حقوقی پیش رو پاسخ داد.

زمان امضای موافقتنامه با اتحادیه اروپا از هم اکنون قابل پیش‌بینی نیست، اما نکته‌ای که وجود دارد و می‌توان به عنوان یک راهبرد مذاکره با اتحادیه اروپا دنبال کرد، این است که باید از اروپا خواسته شود هم خود را مصروف بر آغاز مذاکرات ایران با گروه کاری مربوطه در سازمان جهانی تجارت نماید. به این معنا که مذاکرات ایران با اتحادیه اروپا با سازمان جهانی تجارت همزمان آغاز شود. اگر چنین امری به وقوع بپیوندد، هر نوع تمهیدی که ایران در سازمان جهانی تجارت می‌پذیرد، تعهدات در مقابل اروپا خواهد بود و مشکلی به وجود نخواهد آمد، اما در غیر این صورت اگر ایران تمامی تعهداتی را که اروپاییان می‌خواهند بپذیرد که این تعهدات به طور کامل منطبق است بر مقررات سازمان جهانی تجارت، به این معنا است که ایران وارد یک سازمان جهانی تجارتی خواهد شد که به جای ۱۴۴ عضو فقط دارای ۱۵ عضو است و از مزایای بازار ۱۴۴ کشوری فعلی عضو سازمان جهانی تجارت و

اروپا چالش بسیار مهمی است که ایران در پیش رو دارد.

باید گفت اگر ایران بخواهد وارد انعقاد قرارداد با اتحادیه اروپا و یا سایر ترتیبات منطقه‌ای شود، آنها از ایران مواردی را می‌خواهند که می‌توان آن را «اصول قانون اساسی حاکم بر تجارت جهانی» نام گذاشت و این قانون اساسی حاکم بر تجارت جهانی چیزی نیست جز اصول و مقررات جاری سازمان جهانی تجارت.

ایران حتی اگر بخواهد مناسبات تجاری خود را با کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اگو) توسعه دهد، چون سه کشور ترکیه، پاکستان و قزاقستان عضو سازمان جهانی تجارت هستند و چهار کشور قزاقستان، ازبکستان، آذربایجان و تاجیکستان در حال مذاکره برای پیوستن به این سازمان هستند و فقط سه کشور ایران، افغانستان و ترکمنستان هیچ گونه رابطه‌ای با این سازمان ندارند، چنانچه این سه کشور بخواهند مناسبات خود را با دیگر کشورهای عضو اگو توسعه دهند، چون هفت کشور دیگر در حال ورود به یک فضای تجارت جهانی هستند، نمی‌توانند مناسبات خود را با ایران، افغانستان و ترکمنستان برخلاف تعهداتشان در آن فضا دنبال کنند.

این امر به آن معناست که توسعه تجاری با سازمان همکاری اقتصادی (اگو) هم مستلزم پذیرش جدی تعهدات در قبال سازمان جهانی تجارت خواهد بود. این قضیه در

اگر ایران بخواهد با اتحادیه اروپا چنین موافقتنامه تجاری را تنظیم و امضا کند، باید بسیاری از موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت را نیز بپذیرد.

این امر مشکل‌ترین بخشی است که ایران در فرآیند انعقاد این موافقتنامه با اتحادیه اروپا خواهد داشت، زیرا این اتحادیه چنین کاری را با سایر کشورها کرده است و با ایران نمی‌تواند رویه متفاوتی را دنبال کند.

اتحادیه اروپا عضو سازمان جهانی تجارت (WTO) است و نمی‌تواند وارد موافقتنامه‌ای شود که تعهداتش را در سازمان جهانی تجارت زیر سؤال ببرد و مجبور است متناسب با تعهداتش در سازمان جهانی تجارت یا ایران وارد مناسبات تجاری شود.

در واقع می‌توان گفت این مشکل ایران است که هنوز عضو سازمان جهانی تجارت نیست و می‌خواهد با کشورهای اروپایی که عضو آن سازمان هستند، وارد یک سری مناسبات تجاری شود و این مناسبات به‌طور طبیعی بر یک اصول نظام چندجانبه یا سازمان جهانی تجارت، استوار است که در تمامی کشورهای عضو حاکم است. اگر ایران هم بخواهد وارد این سیستم شود، باید از آن تبعیت کند.

چگونگی تبعیت از اصول سازمان جهانی تجارت، چگونگی تبدیل این اصول و قوانین داخلی ایران در صورت انعقاد موافقتنامه با اتحادیه

۱۷۲ کشوری بعدی عضو آن محروم خواهد شد، لذا آغاز همزمان این مذاکرات کاملاً به نفع ایران است.

■ **حمایت اتحادیه اروپا یا برخی کشورهای طرف تجاری ایران از عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت چه اثراتی می‌تواند داشته باشد؟**

□ اتحادیه اروپا در کنار آمریکا دو قطب اصلی سازمان جهانی تجارت را تشکیل می‌دهند. آنها از اعضای قدرتمند سازمان هستند و توافقات و تصمیمات اتخاذ شده در سازمان جهانی تجارت بدون موافقت آنها در عمل پیش نمی‌رود.

این دو قطب این توان را دارند که تصمیماتی را که با منافع آنها منافات داشته باشد، بلوکه (مسدود و بلااثر) کنند و جلوی آن را بگیرند.

در حال حاضر اتحادیه اروپا به صورت تک تک یعنی انگلستان، آلمان، فرانسه، ایتالیا و... حمایت خود را از عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت اعلام داشته‌اند، اما ایران هیچگاه حمایت رسمی اتحادیه اروپا را به عنوان یک شکل در سازمان جهانی تجارت نداشته است.

گفتنی است اتحادیه اروپا به تنهایی یک عضو در سازمان جهانی تجارت محسوب می‌شود، یعنی علاوه بر این که تک تک کشورهای این اتحادیه از اعضای سازمان به‌شمار می‌روند، اتحادیه اروپا نیز دارای یک کرسی در سازمان جهانی تجارت است.

اتحادیه اروپا به نمایندگی از اعضای خود در سازمان جهانی

تجارت با سایر کشورهای عضو این سازمان مذاکره و از منافع کشورهای عضو اتحادیه دفاع می‌کند.

اعضای اتحادیه اروپا به طور مشخص حمایت خود از عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت را اعلام کرده‌اند اما در مرحله عمل ایران هنوز حمایت اتحادیه اروپا را ندارد تا این حمایت موجب شود موانع موجود سیاسی بر سر الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت برطرف شود.

■ **آینده روابط اقتصادی ایران با اتحادیه اروپا را چگونه ارزیابی می‌کنید؟**

□ با توجه به این که یکی از قطب‌های اقتصاد پیشرفته در جهان اتحادیه اروپاست، و این کسه در شریط موجود نمی‌توان روابط ایران و آمریکا را توسعه داد، اتحادیه اروپا به دلایل متعدد تاریخی، فرهنگی و نقشی که در پروژه‌های صنعتی ایران ایفا کرده و نیز ارتباطاتی که تجار ایرانی در سال‌های گذشته با اعضای این اتحادیه برقرار کرده است، مناسب‌ترین شریک تجاری و صنعتی ایران در جهان و در آینده این اتحادیه خواهد بود.

جمهوری اسلامی ایران باید به عنوان یک راهبرد مستمر و جدی در سیاست خارجی خود، توسعه مناسبات با اروپا را باید در صدر اولویت‌های برنامه خود قرار دهد و در جهت پیشرفت موافقتنامه‌ای که بین ایران و اتحادیه اروپا مطرح است، کوشش نماید.

ایران باید سعی کند مذاکرات آغاز شود تا بتوان روابط با اتحادیه اروپا گسترش یابد. اگر ایران نتواند تجارت خود با اتحادیه اروپا را گسترش دهد، در آینده دچار مشکل خواهد شد. اتحادیه اروپا می‌تواند نقش ذیقیمتی را در فضای روابط اقتصادی خارجی ایران ایفا کند.

■ **جلب سرمایه‌گذاری شرکت‌های اروپایی در ایران چه اثراتی بر اقتصاد ایران خواهد داشت؟**

□ برقراری ارتباط با اقتصاد جهانی به طور معمول از دو مجرا صورت می‌گیرد. اول تجارت خارجی اعم از واردات و صادرات، و دوم سرمایه‌گذاری خارجی.

این دو مجرا باید هماهنگ با یکدیگر به پیشروند و نمی‌توان فقط به روابط تجاری تکیه کرد، بلکه باید سرمایه‌گذاری خارجی را نیز به دنبال داشته باشد.

اگرچه شریک اول تجاری ایران اتحادیه اروپا است، اما باید بیشترین سرمایه‌گذاری خارجی در ایران نیز از سوی اعضای این اتحادیه صورت گیرد.

سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند به دو صورت مشترک یا مستقل انجام پذیرد و موجب توسعه و رونق تولید کالاهای صادراتی در ایران شود. کالاهای صادراتی حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند با استفاده از سرمایه، فناوری و توان بازاریابی اتحادیه اروپا وارد بازارهای جهانی شود.

■ **رقبای ایران در بازارهای اروپا در زمینه کالاهای غیر نفتی چه کشورهایی هستند؟**

□ یونان که خود عضو اتحادیه اروپا است و کشور ترکیه که عضو این اتحادیه محسوب نمی‌شوند، رقیب عمده ایران در صادرات کاشمش به اتحادیه اروپا هستند. در زمینه صادرات فرش کشورهای پاکستان، هند، نپال و چین که از طرح‌های فرش ایران تقلید کرده‌اند و بازارهای ایران در اروپا را گرفته‌اند، رقبای عمده محسوب می‌شوند.

در زمینه پسته نیز آمریکا یک رقیب جدی محسوب می‌شود. این کشور بازار پسته ایران در اروپا و ژاپن را تحت الشعاع قرار داده است. در مورد فلزات و ورق‌های فلزی، ترکیه و چین از رقبای عمده ایران در بازار اتحادیه اروپا است. ترکیه و چین عضو سازمان جهانی تجارت هستند و از نرخ‌های تعرفه‌ای کمتر در مقایسه با ایران برخوردار هستند، قدرت رقابتی ایران را می‌توانند تضعیف کنند.

در زمینه زعفران نیز، اسپانیا خریدار فله زعفران ایران است که این محصول را در بسته‌بندی‌های شکل‌ی بسیار زیبا به بقیه کشورهای عضو اتحادیه صادر می‌کند. در مورد خاویار، روسیه رقیب ایران در بازار اتحادیه اروپا است.

به نظر من تکیه روی کالاهای سنتی برای توسعه بازار در اروپا به هیچ عنوان سیاست مناسبی نیست،

بلکه ایران باید به تنوع تولید، صادرات و کشف بازارهای جدید در اروپا بیندیشد.

■ **برای آنکه بتوان قدرت رقابت را در بازار کشورهای اتحادیه اروپا افزایش داد، چه توصیه‌ای دارید؟**

- سرمایه‌گذاری خارجی برای بالا بردن قدرت رقابت در بازارهای اروپایی یک الزام محسوب می‌شود. باید پای اروپاییان در حوزه‌های سرمایه‌گذاری خاص در ایران باز شود و با تولید مشترک و با کیفیت، کالاهای ایرانی توسط اروپاییان وارد بازارهای خودشان شود. این امر موجب ایجاد اشتغال می‌شود و صادرکنندگان نیز با رفتارهای رقابتی آشنا می‌شوند و در بلندمدت می‌توانند جایگاه‌های ثابت صادراتی برای خود داشته باشند. کشورهایی چون مالزی، کره جنوبی و... با کمک سرمایه‌گذاری خارجی توانسته‌اند وارد بازارهای جهانی شوند.

- تقویت توانمندی‌های تولید، عامل دیگری است که می‌تواند قدرت رقابت ایران در اتحادیه اروپا را افزایش دهد. برای تقویت پایه‌های تولیدی و صادراتی باید از دانش فنی و نوآوری‌های فناوری روز استفاده کرد.

■ **برای گفت‌وگوهای مفید با اتحادیه اروپا چه پیشنهادهایی دارید؟**

□ ایران باید در قالب یک گروه مذاکره‌کننده در سطح کاملاً کارشناسی با همکاری و هماهنگی دستگاه‌های ذیربط دولتی و بخش خصوصی، با این اتحادیه به گفت‌وگو بنشیند. پیشنهاد می‌شود هدایت و محوریت این گروه با وزارت بازرگانی باشد، زیرا بحث اصلی مربوط به تجارت است و چون این وزارتخانه متولی مذاکره با سازمان جهانی تجارت است، در این زمینه می‌تواند قدم‌های مؤثری بردارد.

پیشنهاد محتوایی من این است که یک گروه مذاکره‌کننده قوی روی محورهای مذاکره با عزم جدی کار کنند. چنین تجربه‌ای تاکنون در کشور وجود نداشته است. به نظر من بهتر است مذاکرات ایران با اتحادیه اروپا همزمان با مذاکره ایران با سازمان جهانی تجارت باشد.

■ **ایران چه کالاهایی به اتحادیه اروپا صادر و چه کالاهایی از این اتحادیه وارد می‌کند؟**

□ کالاهای سنتی شامل فرش، خشکبار، پسته و به‌تازگی برخی اقلام پتروشیمی و فلزات اساسی از محصولات صادراتی هستند. در مقابل کالاهای صنعتی مورد نیاز که در پروژه‌ها و صنایع مختلف استفاده می‌شود از اتحادیه اروپا وارد ایران می‌شود.

